

Część 2. warsztatowa / Part 2. lectures

POZNAJEMY LAS INACZEJ. PROPOZYCJA ZAJĘĆ Z DZIEĆMI NIEPEŁNOSPRAWNYMI

WE LEARN THE FOREST IN A DIFFERENT WAY. PROPOSAL OF ACTIVITIES HELD WITH DISABLED CHILDREN

Anna Skrok, Stanisław T. Średziński
Dom Pomocy Społecznej w Łodzi

Propozycje zabaw do wykorzystania podczas zajęć prowadzonych w lesie dla grupy dzieci upośledzonych umysłowo, realizujących program nauczania I etapu edukacyjnego (klasy 1-3) sześciolletniej szkoły podstawowej specjalnej dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim.

Zajęcia realizują program dopuszczony do użytku szkolnego Ministra Edukacji Narodowej i wpisany do wykazu programów nauczania na poziomie I etapu kształcenia. Numer w wykazie DKW – 4014 – 308/99.

Zajęcia mają za zadanie pomóc w realizacji elementów wybranych kręgów tematycznych dotyczących poznawania środowiska

1. codzienna obserwacja zmian zachodzących w przyrodzie:
 - elementy pogody (temperatura, wiatr, zachmurzenie, opady),
 - nazwy dni tygodnia, miesięcy, pór roku,
 - jednostki czasu: minuta, godzina, doba (dzień i noc), tydzień, miesiąc, kwartał, rok,
 - cechy charakterystyczne pór roku.
2. świat roślin i zwierząt:
 - wygląd lasu w różnych porach roku,
 - rośliny i zwierzęta w lesie,
 - drzewa iglaste i liściaste,
 - owoce lasu,
 - piętra roślinności w lesie,
 - zwierzęta i roślinność pod ochroną,
 - znaczenie lasu,
 - właściwe zachowanie w lesie.

Wybrane działania edukacyjne zalecane przez program:

1. Rozwiązywanie krzyżówek, rebusów, łamigłówek itp.,
2. Odczytywanie symboli informacyjnych,
3. Orientacja w stosunkach przestrzennych,
4. Obserwacja przyrody w warunkach naturalnych i stworzonych przez człowieka,
5. Poznawanie źródeł zanieczyszczenia środowiska,
6. Pobieranie podpisów do ilustracji i historyjek obrazkowych,
7. Naśladowanie ruchów zwierząt i ludzi,

8. Zabawy rytmiczno – taneczne,
9. Obrysowywanie, kolorowanie, rysowanie, malowanie, stemplowanie, kopiowanie, lepienie, konstruowanie, wycinanie, wydzieranie, modelowanie, odwzorowywanie i tworzenie kompozycji dekoracyjnych
10. Kompozycje z powtarzających się elementów.

Wybrane cele edukacyjne ujęte w programie:

1. Zapewnienie każdemu dziecku poczucia bezpieczeństwa, akceptacji, życzliwości, miłości i przynależności do wspólnoty;
2. Wytwarzanie pozytywnych relacji opartych na szacunku, autonomii, trosce, zaufaniu i wsparciu;
3. Budzenie wiary we własne możliwości, odkrywanie potencjalnych zdolności i inspirowanie do ujawniania zainteresowań;
4. Zachowanie zasady stopniowania trudności i indywidualizacji w procesie kształcenia umiejętności i nabywania wiedzy;
5. Kształtowanie pozytywnej motywacji do podejmowania zadań;
6. Wykorzystywanie i wzmacnianie spontanicznego zainteresowania oraz naturalnej aktywności dzieci;
7. Kształtowanie umiejętności wnikliwej obserwacji;
8. Wdrażanie do twórczego rozwiązywania problemów pojawiających się w codziennym życiu;
9. Rozwijanie potrzeby właściwego komunikowania się i współpracy;
10. Kształtowanie właściwego stosunku do świata zwierząt i roślin;
11. Uświadamianie konieczności dbania o środowisko naturalne;
12. Uwrażliwianie na bezpieczeństwo i kształtowanie umiejętności unikania zagrożeń.

Upośledzenie umysłowe (niepełnosprawność intelektualna, niedorozwój umysłowy)

Istnieje wiele sposobów klasyfikowania upośledzeń. Najbardziej znany dzieli upośledzenie na cztery stopnie:

- lekki (67–52)
- umiarkowany (51–36)
- znaczny (35–20)
- głęboki (19–0)

Jest to podział opierający się na badaniu ilorazu inteligencji. Powszechnie za normę uznaje się 100 punktów. Jednak tak naprawdę osoby w tzw. normie to te, które osiągną od 80 do 120 punktów. Lekko upośledzeni umysłowo osiągną od 67 do 52 punktów. Osoby o ilorazie inteligencji od 79 do 68 uznaje się za ociężałe umysłowo.

Dziecko, które rozwija się w sposób prawidłowy, zdobywa umiejętności jedne po drugich w określonym wieku. Zglądając do książki, dowiadujemy się co powinien umieć np. czterolatek. Oczywiście nawet dzieci zdrowe rozwijają się w różnym tempie. Jednak większość z nich rozwija się w sposób harmonijny.

Inaczej jest w przypadku dzieci upośledzonych umysłowo. Wynika to z faktu, że różne są przyczyny powstania upośledzenia. Na powstanie lekkiego upośledzenia umysłowego wpływ ma zwykle zaburzenie kilku czynników rozwojowych. Przyczyną upośledzenia umysłowego w stopniu lekkim może być zarówno wada genetyczna (np. zespół Downa) jak i zaniedbanie środowiskowe dziecka.

Zaburzenia występujące u dzieci upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim:

1. Zaburzenia spostrzegania – spostrzeganie jest niedokładnie, ubogie, niedoskonałe. Proces postrzegania jest wolny i wąskozakresowy. Występują trudności w wyodrębnianiu istotnych cech przedmiotów i zjawisk. Zaburzenia postrzegania mogą dotyczyć rozróżniania kształtów, zależności przestrzennych itp.
2. Zaburzenia (koncentracji) uwagi – uwaga jest nietrwała i łatwoodwracalna. Słaba jest jej podzielność, występują trudności w wykonywaniu zadań, które wymagają wykonywania kilku czynności. Wolniej kształtuje się uwaga mimowolna.
3. Zaburzenia pamięci – dotyczą świadomego zapamiętywania, pamięci logicznej, pamięci trwałej. Pamięć zazwyczaj jest słaba, występują w niej luki.
4. Zaburzenia myślenia – upośledzone jest myślenie abstrakcyjne. Występują trudności w liczeniu, ujmowaniu podobieństw i różnic, w zdolności klasyfikowania, gorsze jest rozumienie słów. Myślenie ma charakter sytuacyjny, jest spowolnione.
5. Zaburzenia mowy – ubogi jest zasób słów, utrudnione ich rozumienie. Słownictwo bierne jest bogatsze od czynnego. Występują wady mowy, które mogą wpływać na powstawanie zaburzeń emocjonalnych.
6. Zaburzenia psychoruchowe – polegające na obniżeniu ogólnego poziomu motorycznego. Wydłużony jest okres reakcji, zwiększa się męczliwość psychoruchowa, występują ruchy mimowolne i tiki.
7. Zaburzenia zachowania – charakteryzują się niestabilnością zachowania, nadmiernym pobudzeniem, ruchliwością, skłonnością do wybuchów, trudnościami z koncentracją uwagi, nadmierną męczliwością.

U osób upośledzonych umysłowo opisane zaburzenia występują w różnym nasileniu, powodując, że rozwój każdej z nich przebiega nieco inaczej. Dlatego dzieci upośledzone umysłowo w stopniu lekkim, rozpoczynając naukę w szkole specjalnej, kształcone są w systemie zintegrowanym. Jest to system, w którym nie ma podziału na przedmioty, nie ma 45-cio minutowych lekcji i 10-cio minutowych przerw. Nauczyciel prowadzi lekcje, reagując na potrzeby i możliwości uczniów. Zamiast przedmiotów realizowane są różne bloki tematyczne, które łączą w sobie wiedzę z wielu przedmiotów (język polski, przyroda, matematyka, plastyka, technika, wychowanie fizyczne, wychowanie komunikacyjne).

Pracując z grupą, nauczyciel dostosowuje zadania do możliwości swoich uczniów. Np. uczniowie potrafiący pisać podpisują obrazki, natomiast ci, którzy nie potrafią jeszcze pisać dobierają odpowiednie do obrazków podpisy. W nauczaniu dzieci (szczególnie tych upośledzonych, mających obniżoną motywację do pracy) ważne jest, aby każde z nich mogło osiągnąć sukces, nawet najdrobniejszy, ale adekwatny do jego aktualnych umiejętności. Dzieci wymagają dodatkowych instrukcji i ich wielokrotnego powtarzania. Ponieważ często nie kończą pracy, wymagają nadzoru oraz dodatkowych bodźców (pochwały, zachęty, nagrody). Bardzo stymulujące są pochwały, ponieważ powodują emocjonalny stosunek do pracy.

Propozycje zabaw

- 1. Powitanie** – pozwala na wzajemne poznanie uczniów i osób prowadzących zajęcia (warto wykorzystać sposób, w jaki na co dzień witają się dzieci w szkole).
 - 2. Podzielenie dzieci na dwa lub trzy mniejsze zespoły** – np. poprzez wylosowanie plakietek w kształcie zwierząt z folii samoprzylepnej (dzieci których plakietki są identyczne – tworzą grupę: jeży, lisów, itd.). Na plakietkach można wpisać imiona dzieci, co ułatwi prowadzenie zajęć.
 - 3. Spacer po lesie podczas którego dzieci obserwują przyrodę i zwierzęta.** Podczas spaceru dzieci:
 - uczą się prawidłowego zachowania w lesie,
 - szukają śladów zwierząt,
 - dowiadują się, jakie zwierzęta mieszkają w lesie,
 - czym się żywią,
 - gdzie mieszkają,
 - poznają rośliny rosnące w lesie,
 - ich budowę,
 - kwiaty lub owoce,
 - odnajdują poukrywane w lesie niespodzianki oznaczone różnymi symbolami (takimi samymi jakimi oznaczyliśmy poszczególne grupy). Każda grupa powinna odnaleźć tyle samo paczek niespodzianek. W paczkach umieszczamy zadania i materiały do ich wykonania. Zadania dzieci wykonują pod opieką dorosłych w miejscu do tego przystosowanym (w zależności od pogody na świeżym powietrzu lub w budynku). Realizować je można po spacerze lub w jego trakcie. Spacer można urozmaicić poprzez przygotowanie mapy, która zawierać będzie informacje o miejscach ukrycia niespodzianek dla poszczególnych grup i ciekawych miejscach odwiedzanych podczas spaceru.
- 1. Zabawy do wykorzystania podczas spaceru**

Zabawy aktywizujące

Drzewny berek: jedno dziecko jest berkiem, pozostałe są bezpieczne, gdy dotykają konkretnego drzewa np. brzozy.

Wyścig dżdżownic: dzieci z poszczególnych grup łapią się, stając jedno za drugim. Zabawa polega na najszybszym dotarciu do określonego celu. Należy pamiętać o zwróceniu uwagi na dzieci najsłabsze i zorganizowaniu im odpowiedniego wsparcia.

Wilk i zające: jedno dziecko jest wilkiem. Pozostałe dzieci naśladują zające, kicając sobie i bawiąc się do momentu, kiedy śpiący wilk nie obudzi się. Wtedy wszystkie zające powinny pozostać bez ruchu. Kolejnym wilkiem zostaje to dziecko które pierwsze się poruszy.

Zabawy wyciszające

Zaczarowany worek z zagadkami: osoba prowadząca zajęcia przygotowuje wcześniej worek, w którym są różne ciekawostki związane z lasem. Dzieci kolejno podchodzą do worka i wyciągają po jednym przedmiocie. Ich zadaniem jest nazwanie wyciągniętej rzeczy. Trudniejszą wersją tej zabawy może być rozpoznanie przedmiotu poprzez dotyk, przed wyjęciem z worka. Dziecko może również powiedzieć co wie o danej rzeczy (np. wyciągając z worka szyszkę, może rozpoznać ją poprzez dotyk, nazwać, powiedzieć lub pokazać na jakim rośnie drzewie i jakiego zwierzęcia jest przysmakiem). W przypadku gdy dziecku sprawia to trudność, wtedy to osoba prowadząca zajęcia przekazuje te informacje grupie.

Naśladowanie lasu: zajęcia mają za zadanie pomóc osobie prowadzącej zapanować nad grupą (dzieci mogą być zmęczone, rozkojarzone lub przeciwnie – nadmiernie pobudzone). Stajemy w grupie wszyscy razem i naśladowujemy np.: drzewa w bezwietrzną pogodę, drzewa na wietrze, drzewa podczas wichury, rosnące kwiaty, zwierzęta, itp. W zależności od tego w jakim nastroju jest grupa, zajęcia powinny mieć w sobie przewagę ćwiczeń aktywizujących lub wyciszających. Jednak zawsze zajęcia takie warto zakończyć ćwiczeniem w miarę spokojnym (np. przebudzenie zwierzątka po zimie, w ćwiczeniu jest wtedy element wyciszający – sen, delikatnie aktywizujący – przebudzenie, rozciągający – przeciąganie). Dzieci po takich ćwiczeniach powinny być bardziej skoncentrowane i uważne.

Słuchanie drzew: do zabawy przydatne są słuchawki lekarskie, jednak można dać sobie radę i bez nich. Zabawa polega po prostu na słuchaniu drzew (jak szumią, jak skrzypią, jak płyną w nich soki). Podczas zabawy powinna być zachowana cisza i spokój.

Zadania do pracy w grupach: materiały do realizacji tych zadań dzieci znajdują w paczkach niespodziankach podczas spaceru po lesie.

– **Pory roku w lesie:** każda grupa dostaje zestaw identycznych rysunków lub fotografii i ma za zadanie wybrać te, które przedstawiają konkretną porę roku (każda grupa może opracować jedną porę roku).

– **Jakie to zwierzę?:** (ryc. 1, 2, 3) tablica z rysunkami lub zdjęciami zwierząt leśnych. Zadaniem dziecka jest nazwanie i podpisanie rysunków. Zadanie różnicujemy pod względem trudności.

– **Rośliny i mieszkańcy lasu:** (ryc. 4, 5, 6) tablica (przedstawiająca las), na której dzieci umieszczają w odpowiednich miejscach rysunki roślin i zwierząt. Aby różnicować stopień trudności zadań część miejsc, w których powinny być umieszczone rysunki obrysowana jest konturem (w kształcie wstawianego rysunku). Można też zostawić miejsca na umieszczenie podpisów pod wstawianymi rysunkami (dzieci mogą wpisywać je samodzielnie i dopasowywać gotowe podpisy do odpowiednich rysunków). W przypadku rysunku 5 i 6 warto rośliny i zwierzęta wydrukować na folii samoprzylepnej – rysunki są zbyt trudne do dokładnego wycięcia.

– **Zabawa Czyje to tropy:** do zabawy potrzebujemy:

- rysunki lub zdjęcia zwierząt,
- ilustracje pozostawianych przez nich śladów,
- wypisanych na kartkach nazw zwierząt.

Zadaniem dzieci jest dopasowanie tych trzech elementów. Trudniejszą wersją może być samodzielne wpisywanie nazw zwierząt,

– **Tablica ekologiczna:** (ryc. 7, 8) wspólne przygotowanie tablicy informującej o tym, jak należy zachowywać się w lesie, co wolno a co jest zabronione. Tablica może być wykonana wspólnymi siłami, z wykorzystaniem różnych technik. Każda grupa przygotowuje jej fragment. Warto zaproponować uczniom zabranie takiej tablicy do szkoły i umieszczenie jej w miejscu dostępnym dla wszystkich uczniów.

– **Kalendarz obserwacji pogody:** (ryc. 9) jeżeli dzieci nie prowadzą w klasie codziennej obserwacji pogody proponujemy im wykonanie (i późniejsze prowadzenie w klasie) kalendarza pogody, na którym zaznaczać będą: temperaturę, wiatr, zachmurzenie oraz opady. Jeżeli taki kalendarz jest prowadzony, wystarczy wspólne przeprowadzenie obserwacji pogody.

– **Prace plastyczne z wykorzystaniem darów lasu:** podczas spaceru dzieci mogą zbierać szyszki, liście, patyki, kamienie itp., które później wykorzystają do wykonania w grupach prac plastycznych w dowolnej technice (oczywiście dostosowanej do posiadanych materiałów – farby, klej, kredki itp.) o tematyce związanej z tym, co poznały podczas zajęć w lesie. Szczególną uwagę należy zwracać na to, by dzieci podczas zbierania materiałów do wykonania prac nie niszczyły roślin. Z prac przygotowanych przez dzieci warto jest urządzić wystawę.

Podczas prowadzenia zajęć bezwzględnie należy zaangażować do nich nauczyciela, pod którego opieką dzieci przyjechały na lekcję do lasu. Nauczyciel dla edukatora powinien być partnerem i doradcą, współodpowiedzialnym za grupę. Przecież to nauczyciel najlepiej zna swoich podopiecznych i ich możliwości oraz potrafi przewidzieć zachowanie poszczególnych dzieci.

Jakie to zwierzęta?
Podpisz rysunki

	_____
	_____
	_____
	_____
	_____
	_____
	_____
	_____

Jakie to zwierzęta?
Uzupełnij nazwy

	M Ó I
	A R
	E
	Ó R K A
	I
	I K
	U B
	D Z C I

Jakie to zwierzęta?
Dopasuj podpisy do obrazków

	LIS
	WILK
	DZIECIOŁ
	ŻUBR
	WIEWIÓRKA
	JELEŃ
	MRÓWKI
	SARNA

Rośliny i mieszkańcy lasu.
Wstaw w odpowiednich miejscach rysunki roślin i zwierząt

Rośliny i mieszkańcy lasu.
Wstaw w odpowiednich miejscach rysunki roślin i zwierząt

Rośliny i mieszkańcy lasu.
Wstaw w odpowiednich miejscach rysunki roślin i zwierząt

**Tablica ekologiczna.
Dopasuj podpisy do rysunków**

Z rysunków i podpisów przygotuj tablicę informacyjną dla kolegów ze szkoły

		
		
ZAKAZ WJAZDU DO LASU DLA SAMOCHODÓW	ZAKAZ PALENIA PAPIEROSÓW W LESIE	ZAKAZ ZBIERANIA NIEZNANYCH GRZYBÓW
ZAKAZ HAŁASOWANIA	ZAKAZ WYRZUCANIA ŚMIECI I SZKŁA	ZAKAZ ZABAWY OGNIEM I ROZPALANIA OGNISK

**Tablica ekologiczna.
Dopasuj podpisy do rysunków**

Z rysunków i podpisów przygotuj tablicę informacyjną dla kolegów ze szkoły

		
		
ZBIERAJ TYLKO DOBRZE ZNANE CI GRZYBY	TELEFONY ALARMOWE:	PARKUJ TYLKO W MIEJSCACH WYZNACZONYCH
ŚMIECI WYRZUCAJ DO KOSZY LUB ZABIERAJ ZE SOBĄ	DBAJ O ROŚLINY	DBAJ O WSZYSTKIE ZWIERZĘTA

kalendarz obserwacji pogody

MIEJSCA	PONIEDZIAŁEK	WTOREK	ŚRODA	CZWARTEK	PIĄTEK	SOBOTA	NIEDZIELA
	DATA	DATA	DATA	DATA	DATA	DATA	DATA
TEMPERATURA 							
ZACHMURZENIE 							
OPADY 							
WIATR 							

 ŚWIECIE SŁOŃCE	 CZĘŚCIOWE ZACHMURZENIE	 ZACHMURZENIE	 MGŁA	 BURZA
 PADA DESZCZ	 PADA ŚNIEG	 SŁABY WIATR	 ŚRĘDNI WIATR	 SILNY WIATR